

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ
ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»**

Кафедра вокально-хорової підготовки

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ВИКОНАВСЬКА ПІДГОТОВКА ЗА НАПРЯМОМ (ВОКАЛ)»**

для здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврським)

рівнем третього року навчання зі спеціальності 025

Музичне мистецтво

УДК [378.147:78.071.1]:371.322:004(075.8)

Рекомендовано до друку вченою радою ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол № 13 від 24 квітня 2025 р.)

Рецензенти:

Джулай Ганна Андріївна – кандидат філософських наук, Заслужений діяч мистецтв України, професор кафедри сольного співу Одеської національної музичної академії імені А. Нежданової (м. Одеса).

Толстова Наталія Михайлівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри вокально-хорової підготовки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (м. Одеса).

Укладач: Шафарчук Т.Г., старший викладач кафедри вокально-хорової підготовки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (м. Одеса).

Методичні рекомендації до організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Виконавська підготовка за напрямом (вокал)» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня третього року навчання за спеціальністю 025 Музичне мистецтво : методичні рекомендації Одеса : Університет Ушинського, 2025. 29 с.

Методичні рекомендації до організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Виконавська підготовка за напрямом (вокал)» містять: загальну інформацію про навчальну дисципліну, теми практичного курсу, питання самостійної роботи, самоперевірки, теми індивідуальних навчально-дослідних завдань.

ЗМІСТ

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ.....	3
2. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	5
3. МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ЩОДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗА ЗМІСТОМ ДИСЦИПЛІНИ.....	6
4. ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ТВОРЧЕ ЗАВДАННЯ.....	20
5. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ.....	21
6. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ	27

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Метою дисципліни «Виконавська підготовка за напрямом (вокал)» є підготовка фахівців, здатних розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері професійної діяльності, у процесі навчання, що передбачає практико-інноваційне застосування системи інтегрованих художньо-естетичних знань; формування базових навичок вокально-виконавської діяльності та досягненні єдності вокально-технічної й художньо-виконавської підготовки, усвідомленого ставлення до вокально-педагогічного процесу й набуття здатності екстраполювати набуті навички й уміння в фаховій діяльності.

Очікувані результати навчання дисципліни: внаслідок вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти **знає:**

- специфіку вокально-виконавського мистецтва і художньо-образного змісту вокальних творів;
- головні стилі, жанри та інтонаційно-структурні особливості вокального репертуару майбутніх учителів музичного мистецтва;
- різновиди вокально-виконавських (художньо-інтерпретаційних) та фонаційно-технічних навичок;
- основні принципи і методи формування вокально-виконавських навичок;
- основні закономірності самоорганізації вокальної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва;
- основи гігієни співацького голосу;
- вимоги щодо створення анотацій (презентацій) художнього та методичного спрямування;
- критерії оцінювання якості власної вокально-освітньої діяльності;
- способи моніторингу й самооцінки процесу й результатів набуття вокально-виконавських навичок;

- основні тенденції в розвитку сучасного вокального мистецтва та методики його підготовки до виконання в Україні та за кордоном.

Здобувач вищої освіти вміє:

- дотримуватися принципу гігієни співацького голосу;
- володіти виконавсько-технічними й художньо-експресивними навичками;
- самостійно опрацьовувати новий музичний матеріал;
- інтерпретувати й розучувати вокальні твори шкільного репертуару, зокрема – під власний акомпанемент;
- розробляти методичні рекомендації для роботи над вокальними творами;
- використовувати науково-музичні джерела у розкритті художньо-стильових особливостей твору та під час його вербальної й виконавської інтерпретації;
- адекватно оцінювати на засадах обґрунтованих критеріїв якість своєї підготовки до професійної діяльності і здатність до вирішення вокально-освітніх завдань;
- екстраполювати набуті навички вокально-виконавської діяльності на здійснення шкільної педагогічної практики;
- працює автономно;
- демонструє достатньо високий рівень виконавської майстерності;
- створює та реалізовує власні художні концепції у виконавській діяльності;
- використовує професійні знання та навички в процесі творчої діяльності;
- оволодіває сучасними знаннями;
- розуміє основні шляхи інтерпретації художнього образу;
- використовує широкий спектр міждисциплінарних зв'язків;

- застосовує традиційні і альтернативні інноваційні технології музикознавчої, виконавської, композиторської, диригентської, педагогічної діяльності;
- свідомо поєднує інновації з усталеними вітчизняними та світовими традиціями у виконавстві, музикознавстві та музичній педагогіці;
- використовує міждисциплінарну інтеграцію музикознавчих, музично-інструментальних та вокально-хорових знань і вмінь як методичну платформу формування власної музично-виконавської культури;
- застосовує знання у практичних ситуаціях;

2. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Тема заняття	Кількість годин
	5 семестр	
1	Мета і завдання вокальної підготовки фахівців музичного мистецтва.	7
2	Формування елементів базової вокально-виконавської техніки на матеріалі вокалізів, обробок народних пісень і романсів. Аналіз романсового твору, його розучування і виконання.	8
3	Реалізація власної художньої концепції у виконавській діяльності. Формування навичок вокально-технічного та виразного виконання вокалізів підвищеної складності.	7
4	Інтерпретація та виконання класичної арії.	8
	Всього за 5 семестр:	30
	6 семестр	
5	Інтерпретація, вербальна презентація й виконання різностильових романсу та класичної арії (аріозо).	7
6	Самостійне розучування інструментальної та вокальної партії вокального твору з репертуару учнів загальноосвітніх навчальних закладів, його виконання під власний акомпанемент.	8
7	Інтерпретація та виконання романсу зарубіжного композитора.	7

8	Інтерпретація, вербальна презентація та виконання арії (аріозо) XIX - XXI століть (за вибором).	8
	Всього за 6 семестр:	30
	ВСЬОГО ГОДИН:	60

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ЩОДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗА ЗМІСТОМ ДИСЦИПЛІНИ

Для самостійної роботи з дисципліни «Виконавська підготовка за напрямом (вокал)» передбачено 75 годин теоретичної та практичної підготовки, яка передбачає уміння працювати з науково-інформаційними джерелами, аналізувати і застосовувати в практичній діяльності набуті теоретичні знання.

Підготовка до виконання вокального твору передбачає проникнення у духовну атмосферу епохи, в якій творив композитор, усвідомлення особливостей художнього стилю, творчого напрямку, індивідуальності автора, отримання загального поняття художньої суті музичного твору, жанрового характеру, настрою музики, його форми, а також формування власного емоційного уявлення художніх образів та вироблення загальної концепції задуму виконання.

Підвищенню ефективності освоєння вокального репертуару має сприяти дотримання в роботі над ним певних етапів. Зазначимо їх:

1. Підготовчий етап. Безпосередньому вивченню твору має передувати уважне ознайомлення з головними рисами музичної епохи, співвідношенням літературного тексту та його інтонаційно-музичним втіленням композитором, аналіз головних засобів музичної мови – мелодії, гармонії, ладу, ритму, форми твору, засобів музичної виразності, виявлення технічних труднощів. Завдяки цьому у студента виникає уявлення про художні й технічно-виконавські особливості твору та завдання, які він має вирішувати у процесі його розучування. У роботі з твором на іноземній мові важливим є детальне ознайомлення з його

перекладом: як під-строковим, так і літературним.

Велику увагу на цьому етапі слід приділяти прослуховуванню твору у виконанні різних співаків. На початку це мають бути, переважно, виконання знаними виконавцями-інтерпретаторами, порівняння яких дає змогу створити більш глибоке уявлення про особливості його вокально-художнього втілення. Пізніше доцільним стає прослуховування та критичний аналіз записів твору у виконанні співаків-початківців та власного виконання.

2. Головний етап починається з роботи над практичним осягненням музичного тексту, що вимагає уваги до виявлення й втілення структурних, ритмічних, інтонаційних, гармонійних особливостей твору. Крім того, слід зосередити увагу не тільки на музичному, а і на поетичному тексті: під час уточнення особливостей інтонування, фразування, слід звертати увагу на сенс кожного слова, фрази, на емоційні відтінки мови, які виражені розділовими знаками, наголосом, акцентами, інтонаційними паузами, динамікою у вираженні кульмінації.

Особлива увага в розучуванні твору на іноземній мові має надаватись вимові, артикуляційній техніці, яка суттєво відрізняється від артикуляції в рідній мові. Оволодіння технікою співу на іноземній мові вимагає знання основ орфоепії та усвідомлення особливостей типових артикуляційних прийомів, які необхідно застосовувати у процесі співу. Завдання полягає у психологічній підготовці студента до необхідності концентровано й наполегливо оволодівати незвичними прийомами співу, а також у самому процесі формування навичок роботи губ, язика.

Слід також навчитись виразному читанню поетичного тексту твору, зробити його змістовний аналіз, виявити особливості пунктуації, яка несе в собі художню та логіко-граматичну функцію, що допоможе виконавцю вірно вибрати засоби інтерпретаційно-інтонаційного характеру (засоби агогіки, ступінь яскравості наголосу, особливості динамічного

розгортання твору тощо). Завдяки цьому будуть враховуватись і специфічні лінгвістичні особливості іноземної мови, наприклад – особливості інтонування фраз, що відрізняються в залежності від комунікативної установи – питальної, окличної, оповідної.

3. Етап втілення художнього образу починається, коли засвоєні всі деталі і тонкощі музичного тексту, усвідомлено динаміку музичного й вокально-інтонаційного розвитку.

У цей період доцільним є випробовування різних варіантів інтерпретації твору, його виконання у різних темпах, з різною мірою вираження динаміки кульмінацій, особливостей фразування мотивів тощо. Важливо, щоб студент самостійно оцінював отримані результати та включався у виконавсько-пошукову діяльність, виходячи з завдання відповідності свого виконання стилю й художньому задуму автора.

Важливим цей період є досягнення психологічної впевненості відчуття, що студент володіє всіма технічними прийомами, які надають можливість донести до слухачів художню ідею твору, духовний світ композитора, пропущений через почуття й майстерність співака.

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Мета і завдання вокальної підготовки фахівців музичного мистецтва.

Основною метою вокальної підготовки майбутніх фахівців музичного мистецтва є: здійснення естетичного виховання студентів; формування відчуття любові та розуміння цінностей світового вокального мистецтва; розвиток вокально-художньої майстерності, виконавських та художньо-творчих здібностей; формування розуміння психологічних та біофізичних механізмів співацького процесу; встановлення стійких критеріїв якості співу і співацької майстерності; розвиток активного вокального слуху; удосконалення вокально-технічних та артистичних навичок; формування знань з основ методики формування, розвитку та

охорони співацького голосу; підготовка до самостійного підвищення вокально-педагогічної кваліфікації в умовах практичної діяльності.

Завданням вокальної підготовки є:

1. Готовність емоційно, бездоганно фонаційно-технічно виконати вокальний твір і дати аналіз власного виконання;
2. Уміння фахівців музичного мистецтва застосовувати набуті професійно-педагогічні навички на заняттях з учнями в загальноосвітніх навчальних закладах.
3. Уміння фахівців музичного мистецтва діагностувати голосові здібності учнів, підбирати музичний матеріал згідно вікових можливостей голосового апарату і ступеню його розвитку, а також враховуючи індивідуальну особистість.

Питання для самоконтролю:

- Виховання художнього смаку.
- Індивідуальний підхід у розвитку музичних здібностей.
- Виховання психологічних якостей учня.
- Специфіка виховання учня-вокаліста.

Тема 2. Формування елементів базової вокально-виконавської техніки на матеріалі вокалізів, обробок народних пісень і романсів. Аналіз романсового твору, його розучування і виконання.

Вокально-виконавська техніка – це комплекс умінь і навичок, необхідних для свідомого управління фонаційним процесом.

Вокально-виконавські уміння і навички – це комплекс автоматизованих дій різних частин співацького апарату в процесі фонації, яким свідомо керує співак. До них відносять: співацьку поставу, фонаційне, проточне дихання, звукоутворення (атака звуку), звуковедення, дикцію, артикуляцію і чистоту інтонування.

Співацька постава – навичка правильного тримання корпусу і голови під час співу: рівна спина, плечі розгорнуті, ноги трохи

розставлені, одна нога трохи висунута вперед.

Звукоутворення – технічний прийом, що пов'язаний з початком співу, момент виникнення звуку відповідної висоти.

Атака звуку – це спосіб звукоутворення. У вокальній практиці існує три типи атаки: тверда, м'яка і придихальна, які розрізняються в залежності від щільності змикання голосових зв'язок, характеру і сили видиху.

тверда атака – голосові зв'язки щільно змикаються до початку звуку і швидко розмикаються поштовхом повітря, що видихається (звук яскравий, чіткий, енергійний, інтонаційно стійкий, що зумовлюється миттєвістю початку фонації);

м'яка атака – момент початку звуку збігається з змиканням голосових зв'язок і початком видиху (звук м'який, інтонаційно чистий гарне темброве забарвлення), саме цьому виду голосової атаки надає перевагу вокальна педагогіка;

придихальна атака – поступове зімкнення голосових зв'язок у процесі видиху (зв'язки працюють в'яло, звук втрачає інтонаційну стійкість).

Звуковедення – це характер відтворення звуку. Відомі наступні способи звуковедення: legato (суцільний спів звуків один за одним), non legato (спів звуків окремо), staccato (щоразу нова атака для утворення звуку).

Вокальна дикція — це чіткість і правильність вимови звуків та слів з одночасним контролем висоти, інтонаційної чистоти, динаміки звуку і збереженням краси голосового тембру.

Артикуляція — спосіб виконання голосом послідовного ряду звуків, взаємодія вокальних і мовних прийомів звукоутворення.

Чисте інтонування – це вміння відтворити вокальним апаратом звуковисотність звуку на фізіологічному рівні.

Співацьке дихання – це природне, найправильніше й доцільніше дихання, яке сприяє кращому використанню вокально-акустичних можливостей голосового апарату в процесі співу. Воно є складним процесом, під час якого у внутрішній взаємодії беруть участь всі фактори дихального процесу. Поряд із забезпеченням необхідної сили, рівності, чистоти й витривалості голосу, саме співацьке дихання відкриває перед співаком безмежні простори досконалості у вокальній майстерності і надає йому змогу вільно проявляти свої унікальні й неповторні виконавсько-творчі можливості. Правильно поставлене дихання сприяє природному формуванню голосу, легкому співу, оздоровленню всього організму і найголовніше – голосового апарату. А правильний вдих і видих у вокальній педагогіці вважаються основою вокального виконавства й кращим засобом для зміцнення легенів як складової вокального апарату співака-виконавця.

Співоче дихання є складним процесом скоординованої роботи нервової системи організму з опорно-руховою, резонаторною, мовленнєвою, дихальною системами, у результаті якого формується співочий звук. Здійснюючи безшумний вдих у темпі і ритмі виконуваного твору, розраховуючи кількість повітря, необхідну для побудови музичної фрази, зберігаючи вдихальну установку, свідомо керуючи потоком повітря, що видихається й економно витрачаючи набране дихання, співак трансформує його в співочий звук.

Сучасна вокальна педагогіка при виборі типу дихання застосовує метод індивідуального підходу з огляду на характер голосу, ступінь його рухливості тощо. Виконавці сучасних вокальних шкіл використовують у процесі вокальної фонації один із трьох типів дихання:

- 1) реберно-діафрагмальний (костоабдомі-нальний) – у процесі вдиху беруть участь стінки грудної клітини та діафрагма;
- 2) нижньореберно-діафрагматичний – у процесі вдиху беруть участь

ті ж частини тіла, що при першому типі, але тут панує черевне дихання;

3) діафрагматично-абдомінальний – грудна клітина без руху, вдих відбувається за допомогою опускання діафрагми, передня стінка живота висувається вперед.

Ці **типи дихання** захищають голосовий апарат співака від перевтоми, дозволяють зберегти силу голосу, чистоту звучання та співоче довголіття.

Процес **формування вокально-технічних навичок** відбувається в наступній послідовності:

- знаходження, аналіз та фіксація тактильно-м'язових відчуттів вокального апарату, що зумовлюють найкращий результат;
- свідомий повтор, автоматизація навички (вміння зберігати потрібний скоординований м'язовий настрій без детального самоконтролю);
- свідомо фіксація та контроль цих відчуттів у варіативно змінюваних умовах, їх довільне використання;
- синтез різних вокально-технічних навичок відповідно до вирішення контекстних завдань, досягнення їхнього автоматизму при швидкій зміні технічних, а потім й інтерпретаційно-художніх завдань.

Опанування технікою співочого дихання необхідно починати з контролю за правильним положенням корпусу учня: рівна спина, плечі розгорнуті, ноги трохи розставлені, одна нога трохи висунута вперед.

Вимоги до процесу вдиху: вдих змішаний (носом і ротом одночасно здійснюється трохи заздалегідь початку фонації, не в останній момент), з відчуттям позиції напівзівка (розширює порожнину глотки, збільшуючи її резонаторну здатність), швидкий, енергійний, досить глибокий та безшумний вдих. Ребра швидко розсуваються, передня стінка живота дещо висувається вперед (діафрагма опускається).

Вимоги до студента на цьому етапі наступні:

свідомий контроль положення корпусу (дана вимога зберігається на всіх наступних етапах процесу), вдих безшумний, помірний (розрахувати кількість набраного дихання з тим, щоб повністю трансформувати його в співочий звук, надлишок взятого дихання дає почуття дискомфорту), нижня щелепа вільно опускається.

У процесі цієї операції студенти часто роблять такі помилки:

1. Здійснюють вдих лише носом. Корисно акцентувати увагу студента на необхідності застосування змішаного (носом і ротом) вдиху, що сприяє більш повному, низькому вдиху й дозволяє швидко набрати необхідний для співу фрази (вправи) обсяг повітря.

2. Здійснюють метушливий, судомний вдих, плечі в процесі вдиху піднімаються. Підняті плечі свідчать про те, що повітря залишається у верхньому відділі грудної клітини, а це викликає почуття дискомфорту і заважає вільному фонаційному видиху. Тут необхідно акцентувати увагу на доцільності спокійного, але активного вдиху, свідомому контролі та фіксації розсунення нижніх ребер грудної клітини.

Наступний етап можна назвати активною (миттєвою) паузою (процес дихання повністю зупинено) – позиція утриманого вдиху перед початком атаки звуку (момент виникнення звуку при взаємодії дихання та голосового апарату): у цей момент співаком здійснюється координація всіх органів, які беруть участь у звукоутворенні, активізація дихального апарату перед початком звукової атаки, що допомагає усунути втрату дихання на початку фонації, підготовка активного фонаційного видиху, створення відчуття «опори дихання» (підтримки голосу диханням) – активного опору спадання стінок грудної клітини в подальшому процесі фонаційного видиху.

Вимоги до студента під час цієї дії: свідомо фіксація вдихальної установки; підтримка передньої стінки живота активному, підготовленому для скорочення, стані.

Млява, аморфна передня стінка живота – часта помилка студентів у момент утримання «вдихальної установки». Необхідно акцентувати увагу студента на підтримці активного м'язового стану всього корпусу та передньої стінки живота.

Наступною дією стане трансформація видихуваного повітря на співочий звук – фонаційний видих.

Вокальна педагогіка віддає перевагу м'якій атаці звуку (процес змикання голосових складок відбувається одночасно з початком видиху, надсиленням дихання), подача повітря плавна, без поштовхів.

У процесі цієї дії потрібно акцентувати увагу студента на необхідності контролю збереження позиції затриманого вдиху, утримання високої співочої позиції під час виконання вправи, фрази та рівномірного розподілу дихання. Залишки невикористаного дихання необхідно видихнути.

Часто під час співочого видиху у студентів спостерігається швидке спадання фонаційного обсягу грудної клітки від недостатньої концентрації уваги вокаліста на збереженні позиції затриманого вдиху, тому необхідно активізувати увагу студента на свідомому контролі прагнення зберігати відчуття не надмірного, а помірного вдиху під час фонаційного видиху, поки ця операція не буде доведена до автоматизму.

Для **формування навички «вдихальної установки»** доцільним буде застосування наступних прийомів:

1) У положенні стоячи покласти долоні рук на нижні ребра (контроль роботи міжреберних м'язів), зробити ротом і носом одночасно повний вдих, розширити нижні ребра, м'язи нижньої частини черевного преса активізувати; затримати на мить подих; потім через вузьку щілину губ поступово видихати повітря рівним концентрованим струменем (задування свічки, свист) свідомо контролюючи ребра від спадання і зберігаючи позицію «затриманого вдиху» якомога довше.

2) Зробити вдихальний рух (рот і ніс при цьому закриті): діафрагма прийме високе положення та активізується для підтримання внутрішньо-бронхіального тиску, розшириться нижня частина грудної клітини, при цьому добре відчуються скорочення спинних м'язів, задньої м'язової зони діафрагми та тазової діафрагми. Запобіганню спадання ребер у процесі фонаційного видиху сприяє посилення черевного преса шляхом фіксації нижньої ділянки ребер та верхньої частини живота.

Ці прийоми допомагають вокалісту підвищити, проаналізувати та запам'ятати м'язові та тактильні відчуття (в області грудної клітини, живота, спини), які на початковому етапі навчання відчуються дуже невизначено.

Почуття опори звуку у кожного вокаліста дуже індивідуальне: це може відчуватися різною мірою напруги видихальних м'язів, що подають потрібний повітряний тиск голосовим зв'язкам; упором звуку в передні зуби, піднебінний купол; стовпа повітря, що підтримується знизу м'язами живота й спирається в піднебінний купол.

Схема аналізу романсового твору:

1. Виконати історико-стилістичний та літературно-художній аналіз романсового твору.
2. Визначити музичну форму твору.
3. Визначити тональність, розмір, темп.
4. Здійснити аналіз складності та особливостей вокальної партії: проаналізувати теситурні умови, визначити діапазон, особливості мелодики, штрихів, інтонаційні труднощі, наявність стрибків, альтерацій та інших особливостей вокальної лінії.
5. Визначити: фразування, дихання, цезури, кульмінації.
6. Здійснити виконавський аналіз твору.

Завдання для самоконтролю:

- Дати визначення вокально-виконавській техніці;

- Дати визначення вокально-виконавським умінням і навичкам;
- Визначити та схарактеризувати типи вокального дихання;
- Продемонструвати процес фонаційного вдиху та «утриманої позиції вдиху»;
- Визначити та схарактеризувати типи фонаційної атаки звуку.

Питання для самоконтролю:

- Значення звукової якості у навчанні співу.
- Інтонаційна природа музики.
- Роль інтонації у фразуванні музичної мови в процесі роботи над фонаційним звуком.
- Визначення методичних завдань твору.
- Загальні методи удосконалення звукової якості.

Тема 3. Реалізація власної художньої концепції у виконавській діяльності. Формування навичок вокально-технічного та виразного виконання вокалізів підвищеної складності.

Художній образ в мистецтві – це специфічна форма відображення дійсності і вираження думок та почуттів митця, що узагальнено виражена в процесі художньої творчості і характеризується безпосередністю чуттєво-емоційного впливу на суб'єкт сприймання твору; це своєрідна об'єднуюча ланка між реальним світом та його репрезентацією, яка відбувається за законами естетичних перетворень у сприйнятті й переживанні духовних цінностей.

Естетичний зміст музичного образу передається художньою формою, для створення якої автор використовує комплекс засобів виразності: тембр, інтонація, ритм, артикуляція, динаміка, агогіка тощо;

Інтерпретація – це художнє тлумачення музичного твору в процесі його виконання, активний творчий процес, в якому воля композитора має стати своєю волею інтерпретатора.

Розучування вокального твору з дотриманням орієнтовної

послідовності етапів:

- ознайомлення з твором (епоха, стиль, творчість композитора, прослухування в виконанні декількох відомих співаків); формування уявлення про загальний характер твору, особливості акомпанементу;

- визначення темпу, розміру, ладо-тонального розвитку, інтонаційних та ритмічних складностей, структури твору;

- ознайомлення з мелодією (сольфеджування, вокалізація, спів на голосні); уточнення будови мелодії, цезур, типу дихання, засобів фразування;

- робота над артикуляцією, окремими мелодичними фрагментами.

Уточнення засобів виконавчої виразності твору; впевнене виконання по нотах та напам'ять; власне виконання, як донесення художньої ідеї до слухачів, аналіз власного виконання.

Завдання для самоконтролю:

- Дати визначення терміну «художній образ»;
- Дати визначення терміну «інтерпретація»;
- Зробити порівняльну характеристику виконання і донесення художнього образу вокального твору декількома співаками;
- Визначити фонаційно-технічні складності вокального твору;
- Підібрати вокальні вправи для подолання і відпрацювання фонаційно-технічних складностей музичного твору;
- Побудувати власну концепцію художнього виконання вокального твору.

Тема 4. Інтерпретація та виконання класичної арії.

Завдання для самоконтролю:

- Ознайомитись з художньо-виконавською концепцією музичного твору у інтерпретації видатних митців світового виконавства;
- Ознайомитись з структурою, характером, інтонаційними та фонаційно-технічними складностями арії;
- Опанувати вимову іноземного тексту, навчитись вільно його читати та

зробити точний переклад, визначити драматичні та кульмінаційні моменти;

- Визначити паузи, в яких необхідно брати дихання;
- Підібрати вокальні вправи для відпрацювання фонаційно-технічних складностей арії та методично обґрунтувати їх доцільність;
- Запропонувати і обґрунтувати власну концепцію виконання;
- Проаналізувати власне виконання і ступінь донесення художнього задуму композитора.

Тема 5. Інтерпретація, вербальна презентація й виконання різностильових романсу та класичної арії (аріозо).

Завдання для самоконтролю:

- Опанувати музичний та літературний текст музичних творів, якщо це твори іноземних композиторів, відпрацювати вільну вимову іноземного тексту і знати переклад;
- Визначити драматичні та кульмінаційні моменти вокальних творів і побудувати власну концепцію донесення художнього образу до слухачів;
- Втілення вокальних творів з дотриманням вимог високої вокальної позиції, артикуляції, орфоепії, культури фразування;
- Підготовка вербальної презентації творів у вигляді невеликого есе:

План вербальної презентації художнього твору

1. оцінка творчості авторів твору;
2. характеристика літературного тексту (основна ідея, образ).
3. синтез творчого задуму композитора та автора тексту з виконавською інтерпретацією;
4. визначення основних труднощів (вокальних, ритмічних, темпових, гармонічних, теситурних, динамічних) і засобів їх подолання.

Тема 6. Самостійне розучування інструментальної та вокальної партії вокального твору з репертуару учнів загальноосвітніх

навчальних закладів, його виконання під власний акомпанемент.

Завдання для самоконтролю:

1. Прослухати твір, зробити аналіз вокальної і інструментальної партії.
2. Визначити музичну форму твору, тональність, розмір, темп.
3. Здійснити аналіз складності та особливостей вокальної партії: проаналізувати теситурні умови, визначити діапазон, особливості мелодики, штрихів, інтонаційні труднощі, наявність стрибків, альтерацій та інших особливостей вокальної лінії.
4. Визначити: фразування, дихання, цезури, кульмінації вокальної і інструментальної партії.
5. Виконувати під власний акомпанемент твір, спілкуючись з аудиторією слухачів.

Тема 7. Інтерпретація та виконання романсу зарубіжного композитора.

Завдання для самоконтролю:

- Ознайомитись з художньо-виконавською концепцією музичного твору у інтерпретації видатних митців світового виконавства;
- Ознайомитись з структурою, характером, інтонаційними та фонаційно-технічними складностями романсу;
- Опанувати вимову іноземного тексту, навчитись вільно його читати та зробити точний переклад, визначити драматичні та кульмінаційні моменти;
- Визначити паузи, в яких необхідно брати дихання;
- Підібрати вокальні вправи для відпрацювання фонаційно-технічних складностей романсу та методично обґрунтувати їх доцільність;
- Запропонувати і обґрунтувати власну концепцію виконання;
- Проаналізувати власне виконання і ступінь донесення художнього задуму композитора.

Тема 8. Інтерпретація, вербальна презентація та виконання арії

(аріозо) XIX - XX століть (за вибором).

Завдання для самоконтролю:

- Ознайомитись з художньо-виконавською концепцією музичного твору у інтерпретації видатних митців світового виконавства і зробити порівняльний аналіз декількох інтерпретаторів;
- Ознайомитись з структурою, характером, інтонаційними та фонаційно-технічними складностями арії;
- Опанувати вимову іноземного тексту, навчитись вільно його читати та зробити точний переклад, визначити драматичні та кульмінаційні моменти;
- Визначити цезури і паузи, в яких необхідно брати дихання;
- Підібрати вокальні вправи для відпрацювання фонаційно-технічних складностей арії (за наявності) та методично обґрунтувати їх доцільність;
- Запропонувати і обґрунтувати власну концепцію виконання;
- Зробити відеозапис власного виконання, проаналізувати втілення музичного образу та художнього задуму композитора у власній інтерпретації.

Питання для самоконтролю:

- Визначити виконавсько-технічні завдання та методи їх вирішення.
- Визначити художні завдання та методи їх втілення.
- Визначити інтерпретаційні завдання та шляхи реалізації.

4. ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ:

(художньо-методична презентація) **5 семестр**

№ з/п	Завдання	Кількість годин
1	Вербальний аналіз романсу, його виконавська інтерпретація.	
	ВСЬОГО:	5

(художньо-методична презентація) 6 семестр

№ з/п	Завдання	Кількість годин
1	Вербальний аналіз вокального твору з програми для учнів загальноосвітніх навчальних закладів, його виконавська інтерпретація.	
	ВСЬОГО:	10

5. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ**Критерії оцінювання за різними видами роботи**

Вид роботи	Бали	Критерії
Індивідуальні заняття	0	Здобувач вищої освіти бере пасивну участь у практичному занятті, отримує загальні уявлення щодо змісту навчального матеріалу і форм практичної діяльності.
	1	Здобувач вищої освіти бере участь у практичному занятті, володіє вокально-технічними навичками, проявляє позитивне ставлення до теми, намагання творчого підходу, проте спостерігається відсутність оригінальності та самостійності вирішення завдань.
	2	Здобувач вищої освіти бере активну участь у практичному занятті, досконало володіє вокально-технічними навичками, висловлює власні міркування, використовує доцільні прийоми подолання технічних та інтерпретаційних складнощів; проявляє творчий підхід, зацікавлене ставлення до теми.
Самостійне розучування вокального твору з акомпанементом з навчальної програми для	0	Завдання не виконано: здобувач не здатен самостійно підготувати твір до виконання .
	1	Виконання твору невпевнене, вокальна та інструментальна партія не скоординовані, здобувач припускається текстових помилок.
	2	Виконання твору впевнене, виразне, вокальна та інструментальна партія скоординовані

загальноосвітні х навчальних закладів учнів 5-6 класів.		відповідно структурним та інтонаційними особливостям твору.
ІНТЗ: художньо-методична презентація	0	Завдання не виконано: відсутні навички цілісного аналізу вокального твору та його вербальної й виконавської інтерпретації.
	1-5	Здобувач посередньо володіє навичками аналізу твору, здійснює його інтерпретацію недостатньо грамотно, переконливо й виразно.
	6-10	Здобувач володіє навичками аналізу твору, здійснює переконливо й натхненно його вербальну й виконавську інтерпретацію.
ІНТЗ: художньо-методична презентація	0	Завдання не виконано: відсутні навички цілісного аналізу вокального твору та його вербальної й виконавської інтерпретації.
	1-5	Здобувач посередньо володіє навичками аналізу твору, здійснює його інтерпретацію недостатньо грамотно, переконливо й виразно.
	6-10	Здобувач володіє навичками аналізу твору, здійснює переконливо й натхненно його вербальну й виконавську інтерпретацію.

Критерії оцінювання підсумкового контролю (залік) – 5 семестр

Для навчальної дисципліни «Виконавська підготовка за напрямом (вокал)» навчальним планом передбачено підсумковий контроль у формі заліку. Кількість балів, необхідних для заліку (не менше 60), студент отримує під час участі у практичних заняттях, виконання всіх видів самостійної роботи.

Виконання музичних творів напам'ять; створення музичного-образного характеру творів, що виконуються; дотримання темпу та динаміки виконання, визначених автором; допустимі незначні артикуляційні недоліки.

Критерії оцінювання підсумкового контролю (екзамен) – 6 семестр

Для навчальної дисципліни «Виконавська підготовка за напрямом (вокал)» за навчальним планом передбачено підсумковий контроль у формі екзамену, відводиться 20 балів. Здобувач вищої освіти може

складати екзамен, якщо кількість отриманих впродовж вивчення дисципліни балів не менше як 40.

Виконання музичних творів напам'ять; створення музичного-образного характеру творів, що виконуються; дотримання темпу та динаміки виконання, визначених автором.

Критерії оцінювання підсумкового контролю (екзамен)

бали	критерії
0	Завдання не виконано.
1-5	Вокальні твори виконуються невпевнено, з значними вокально-технічними та хвложньо - інтерпретаційними неточностями, що не відповідає хвложньо-образному змісту, художньо-образний зміст творів розкрито частково.
6-15	Виконання програми грамотне, але не достатньо переконливе в донесенні хвложньо-образного сенсу та стильовій відповідності: недостатня відповідність композиторському задуму виконуваних творів.
16-20	Здобувач демонструє хвложньо-емоційне донесення вокальних творів: звукове різноманіття, виразне фразування, виконавсько-технічну спроможність, жанрову та стильову відповідність.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗА ВСІМА ВИДАМИ КОНТРОЛЮ

Сума балів	Критерії оцінки
Відмінно (90 – 100 А)	Здобувач вищої освіти демонструє у виконанні репертуару здатність натхненно, яскраво і стилістично достовірно втілювати художньо-образний сенс творів, бездоганне і впевнене володіння вокально-технічними навичками, артистизм у сценічному виконавстві. Здобувач вищої освіти демонструє в самостійній роботі з розучування і підготовки до виконання під власний акомпанемент /фонограму/ твір з репертуару учнів загальноосвітніх навчальних закладів грамотність, індивідуалізовану переконливість інтерпретації та виконавства, здатність координувати вокальну та інструментальну партії у презентації твору. Здобувач вищої освіти демонструє глибоке володіння музикознавчою і музично-теоретичною інформацією,

	здатність її інтегрувати й застосовувати для аналізу твору, його вербальної та виконавської інтерпретації.
Добре (82-89 В)	Здобувач вищої освіти демонструє у виконанні репертуару здатність виразно і стилістично достовірно втілювати художньо-образний сенс творів, достатнє володіння вокально-технічними навичками, виразність сценічного виконавства. Здобувач вищої освіти демонструє достатню компетентність в самостійній роботі з розучування і підготовки до виконання під власний акомпанемент /фонограму/ твір з репертуару учнів загальноосвітніх навчальних закладів, здатність вільно координувати вокальну та інструментальну партії на презентації вокального твору. Здобувач вищої освіти володіє достатнім обсягом музикознавчої і музично-теоретичної інформації, здатність її застосовувати для характеристики вокального твору, досить переконливо демонструє навички аналізу, всебічну і грамотну характеристику твору, його вербальну та виконавську інтерпретацію.
Добре (74-81 С)	Здобувач вищої освіти достатньо виразно і стилістично достовірно втілює художньо-образний сенс більшості творів у виконуваному репертуарі, володіє вокально-технічними навичками, певною емоційністю у сценічному виконавстві. Здобувач вищої освіти демонструє в самостійній роботі здатність без помилок розучити вокальний твір з репертуару учнів загальноосвітніх навчальних закладів під власний акомпанемент /фонограму, втім недостатньо якісно координує вокальну та інструментальну партії в процесі виконання. Здобувач вищої освіти володіє певним обсягом музикознавчої і музично-теоретичної інформації, застосовує її в аналізі й характеристиці вокального твору, демонструє достатні навички аналізу й характеристики твору, його адекватну вербальну та виконавську інтерпретацію.

Задовільно (64-73 D)	Здобувач вищої освіти демонструє обмежені можливості у втіленні художньо-образного сенсу вокальних творів, невпевнене володіння вокально-технічними навичками, певну емоційну одноманітність у сценічному виконавстві Здобувач вищої освіти демонструє в самостійній роботі здатність розучити й виконати твір з репертуару учнів загальноосвітніх навчальних закладів під власний акомпанемент /фонограму з значними помилками, невпевнено координує вокальну та інструментальну партії у виконанні. Здобувач вищої освіти володіє обмеженим обсягом музикознавчої і музично-теоретичної інформації, застосовує її в характеристиці вокального твору, недостатньо переконливо демонструє навички аналізу й характеристики твору, його адекватну вербальну та виконавську інтерпретацію.
Задовільно (60-63 E)	Здобувач вищої освіти демонструє початкове володіння втіленні художньо-образного сенсу вокальних творів, невпевнене володіння вокально-технічними навичками, певну емоційну одноманітність у сценічному виконавстві Здобувач вищої освіти демонструє в самостійній роботі нездатність розучити і виконати твір з репертуару учнів загальноосвітніх навчальних закладів під власний акомпанемент /фонограму/ без суттєвої допомоги викладача, не здатен досягати координації вокальної та інструментальної партій у виконанні. Здобувач вищої освіти володіє обмеженим обсягом музикознавчої і музично-теоретичної інформації, не завжди доцільно застосовує її в характеристиці вокального твору, не володіє навичками навички аналізу й характеристики твору, його адекватну вербальну та виконавську інтерпретацію.
Незадовільно о (35-59 FX)	Здобувач вищої освіти не володіє фонаційно-технічними навичками, припускає грубих помилок при вивченні технічного матеріалу творів, не володіє художньо-інтерпретаційними навичками;

	Не може самостійно підготувати та виконати твір з репертуару учнів загальноосвітніх навчальних закладів, потребує постійної допомоги. У вирішенні завдань з самостійної інтерпретації і підготовки твору до виконання припускається грубих помилок.
--	---

**Таблиця відповідності шкал оцінювання навчальних досягнень
здобувачів вищої освіти**

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для заліку
90 – 100	A	зараховано
82-89	B	
74-81	C	
64-73	D	
60-63	E	
35-59	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Антонюк В. Г. Вокальна педагогіка (сольний спів) : підручник для музичних ВНЗ. видання третє, доповнене та перероблене. Київ : Видавець Бихун Ю. В., 2017. 218 с.
2. Дубовий З.С. Формування самостійності майбутнього вчителя музики у системі дистанційного навчання: навч.-метод. посіб. Кривий Ріг: Вектор, 2019. 120 с.
3. Кушка Я. С. Методика навчання співу: Посібник з основ вокальної майстерності. Тернопіль : Навчальна книга : Богдан, 2017. 288 с.
4. Можайкіна Н. С. Методика викладання вокалу. Хрестоматія. Навчальний посібник. Київ : 2021. 216 с.
5. Шкуляр О. Д. Методичні поради з питань організації самостійної роботи студентів з постановки голосу (На допомогу вокалістам - початківцям) Інституту мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2017. 84 с.

Допоміжна література

1. Косінська, Н. Л. Інтерпретація музичних образів у процесі вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. *Академічні студії: Серія : Педагогіка*. 2021. Вип. №4, ч. 1. С. 113-120.
2. Кулікова С. В., Шафарчук Т. Г., Десятникова Н. Л. Формування техніки співу на опорі у майбутніх педагогів-музикантів. *Наукові записки : Серія : Педагогічні науки*. Кропивницький : Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, 2022. №200 С. 87-92.
3. Кьон Н. Г., Лоу Яньхуа. Досвід формування вокально-орфоепічної культури магістрантів у процесі підготовки до фахової діяльності. *Актуальні питання мистецької освіти та виховання*, 2018. №2. С.141–149.
4. Кьон Н. Г., Толстова Н. М., Степанова Л. В. До проблеми

методологічного забезпечення формування фахової компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки. *Інноваційна педагогіка* : Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій. Одеса : 2023. №57, Т.2. С. 46-51. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/57.2.8>

5. Кьон Н.Г., Тун Лінгге. Шляхи вдосконалення навичок співу в школярів молодших класів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя : 2020. №72, Т.1. С. 120-124.
6. Шафарчук Т. Г., Десятникова Н. Л. Особливості формування техніки вокальної орнаментики у майбутніх викладачів вокалу, володіючих високими жіночими голосами. *Наукові записки: Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький: Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. 2018. №170. С. 228-234.
7. Шафарчук Т. Г., Десятникова Н. Л. Методи розвитку голосу студентів — майбутніх викладачів музичного мистецтва. *Наукові записки: Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький: Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. 2020. №188 С. 202-209.
8. Шафарчук Т. Г., Десятникова Н. Л. Ефективні методи професійного розвитку студентів-вокалістів. *Наукові записки : Серія : Педагогічні науки*. Кропивницький : Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, 2021. №197. С. 221-225.
9. Шафарчук Т. Г., Десятникова Н. Л. До проблеми активізації професійних умінь у вокально-інструментальній діяльності майбутніх фахівців музичного мистецтва. *Інноваційна педагогіка*.: Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій. 2022. №44, Т.2. С. 222- 227.
10. Yu Henqyuan, Koehn Natalya. Internationalisation for mobility and home (IfMH) as a conceptual basis for reforming music education of chinese students

in ukrainian pedagogical universities. AD ALTA JOURNAL OF INTERDISCIPLINARY RESEARCH. 12. 2021, Volume. 11 Issue 2, p. 127-131. *Web of Science* DOI (& full text). pdf: www.doi.org/10.33543/1102

Інформаційні ресурси

Бібліотека національної музичної академії України: офіційний сайт.

URL : <https://lib.knmau.com.ua/>

Бібліотека Одеської національної музичної академії: офіційний

сайт. URL : <https://odma.edu.ua/biblioteka/>

Майстер-клас Анжела Георгіу <https://youtu.be/rkZh28dloyA>

Майстер-клас Джойс Дідонато <https://youtu.be/J77nwh3ziEI>

Майстер-клас Джойс Дідонато <https://youtu.be/RW-u-4zPnwI>

Майстер-клас Маріо Діаз <https://youtu.be/3n1gv44sdqk>

Майстер-клас Мірела Френі <https://youtu.be/dTTq7eWKamk>

Майстер-клас Монсеррат Кабальє <https://youtu.be/7iQ083N7Vsw>

Майстер-клас Монсеррат Кабальє <https://youtu.be/o0mt4C1mxcU>

Майстер-клас Монсеррат Кабальє <https://youtu.be/Wy4qsoNfbhI>

Майстер-клас Рене Флемінг <https://youtu.be/IRj4H6Ez5mA>

Майстер-клас Рене Флемінг <https://youtu.be/lKujldOYyF4>

Майстер-клас Рене Флемінг <https://youtu.be/2M-KQ98KUc>

